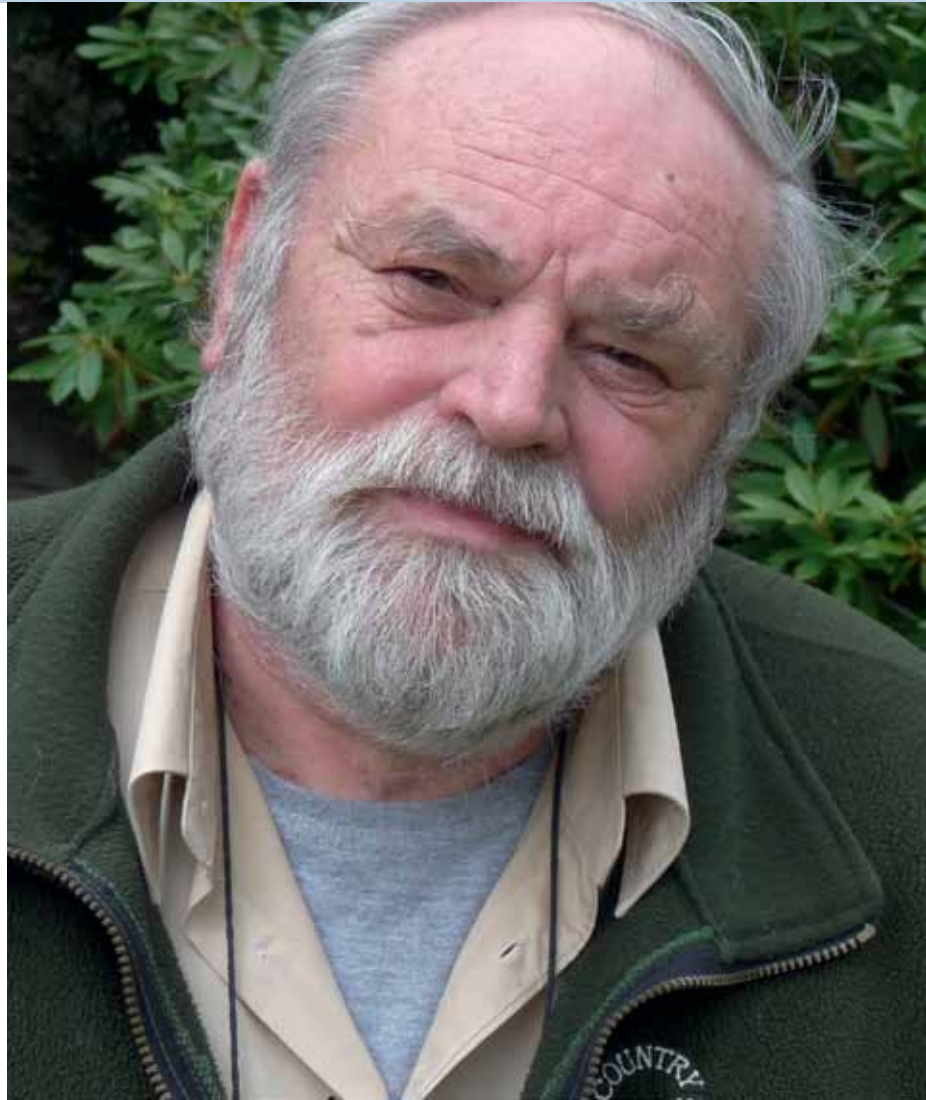

Harm Piek

“Natuurbeheer is veranderingsmanagement”

foto's Koen Moons

De ingang van één van de kantoren van Natuurmonumenten in 's Graveland bevindt zich op het 'Harm Piek Plein', al enkele jaren terug vernoemd naar de bekendste ecooloog van de vereniging. Binnen zit Piek op zijn oude werkplek. In april nam hij, na een carrière van veertig jaar bij Natuurmonumenten, afscheid. We kijken terug op een periode vol verandering.

— Koen Moons (redactie)

> “IK BEN BIJ ALLE REGIO'S langs geweest”, vertelt hij over zijn afscheid. “Je kunt wel een grote afscheidsreceptie geven waar mensen in de rij staan om een handje te geven, maar ik wilde liever persoonlijk iedereen nog eens spreken en herinneringen ophalen.” Piek haalt niet alleen herinneringen op, hij geeft ook graag wat mee aan de organisatie. Hij haalt een 'glossy' met de naam Harm. tevoorschijn. “Die hebben we gemaakt ter gelegenheid van mijn afscheid. Een verzameling artikelen die ik zelf heb geschreven. Allemaal bewust wat prikkelend. Onderwerpen waarvan ik vind dat mijn collega's daar wel even over na mogen denken.”

Roerige beginjaren

In de veertig jaar dat hij bij Natuurmonumenten werkt, heeft Piek het natuurbeheer steeds weer zien veranderen. Toen hij in 1972 zelf bij Natuurmonumenten in dienst kwam, zat de vereniging juist midden in een veranderingsproces. “Ik kwam terecht bij de nieuwe afdeling 'Onderzoek en beheerplannen'. Het toenmalige

ministerie van CRM wilde dat er voor elk gebied beheerplannen kwamen, beheerlijnen zoals dat toen werd genoemd. Het ministerie wilde nu dat er binnen een jaar beheerplannen werden voorgelegd. Die beheerplannen waren echt iets nieuws en het werd al snel duidelijk dat het zo snel niet ging lukken. We kregen toen drie jaar de tijd. Dat gaf wat lucht, maar het bleek nog te weinig. Ons areaal begon begin jaren '70 te groeien en we wisten bovendien heel weinig over de flora en fauna van onze terreinen. Er moest dus eerst een goede inventarisatie komen van de flora en fauna, maar ook van de processen in de terreinen. Dat was een enorme klus, plus dat er veel overleg nodig was over beheerdoelstellingen. Dus na drie jaar was de klus nog niet geklaard.”

In deze roerige beginjaren werd Piek ook geconfronteerd met kritische geluiden van buitenaf. Clubs als Kritisch Faunabeheer en Kritisch Bosbeheer begonnen zich af te vragen waarom er in gebieden van Natuurmonumenten gejaagd werd en waarom het bosbeheer

op productie was gericht. “Toen is het ‘nee, tenzij’-principe voor de jacht ontstaan”, vertelt Piek. “En we zijn gaan streven naar een meer natuurlijk bos.”

De basis

Om de veranderingen in het denken over natuurbeheer te illustreren, haalt hij een overzicht tevoorschijn dat hij ook gebruikte bij zijn afscheidsrede. Daarin onderscheidt hij zeven fases, lopend van 1905 tot nu. “In de eerste fase is tot de jaren ’30 is de basis gelegd. Natuurmonumenten kocht gebieden aan met geld van financiers die waarde hechtten aan dat gebied, vaak vanwege de schoonheid. Natuurmonumenten was toen voornamelijk gericht op het behoud van die schoonheid. Het beheer bestond vooral uit nietsdoen of agrarische activiteiten. In de volgende periode, tot de Tweede Wereldoorlog, was het vechten tegen de bierkaai. Het was cri-

sis en er moest heide ontgonnen worden. Jac. P. Thijssen en anderen gingen toen op de fiets door Drenthe om te bepalen welke heide wel en welke niet ontgonnen mocht worden. Dat was nog steeds met name op basis van schoonheid en gaafheid. Biodiversiteit was geen hoofdreden om iets te beschermen.”

Dynamiet

“In de jaren voor en na de oorlog kwam ook de discussie op over het wel of niet ingrijpen in de natuur”, gaat Piek verder. “Over natuurlijk of cultuurlandschap. Victor Westhoff kwam op een NJN-congres met een compromis van het half-natuurlijke landschap. Die driedeling is tot op de dag van vandaag aan de orde. Maar destijds was er eigenlijk weinig bekend over welke ingrepen nou goed of slecht waren. De fase na de oorlog heb ik daarom ‘het experiment’ genoemd. Zo vroeg men zich af of je blauwgrasland wel of niet moest maaien, een discussie die je nu niet kunt voorstellen. Men is toen gaan experimenteren en later is men pas gaan beseffen dat je sommige typen natuur in stand moet houden door terug te vallen op oude agrarische technieken. Er zijn trouwens gekke dingen gedaan in die tijd. In het Woold bij Winterswijk probeerde men verlandende veenputten weer open te krijgen door dynamiet te gebruiken. Maar alles viel na de explosie gewoon op dezelfde plek terug.”

Begrazing

Pas vanaf de jaren ’60 kreeg ecologie een belangrijke plek in het natuurbeheer. Ook kwam er behoefte aan het waarderen van natuurkwaliteit. Het was dan ook een periode dat er veel beschrijvend en analytisch onderzoek plaatsvond, zoals onderzoek naar verspreiding en standplaatsonderzoek. Op deze periode volgde een periode (van 1970-1990) waarin de natuurtechniek opkwam en werd gekeken naar dosis-effect-relaties van maatregelen. “Dat is de eerste periode waarin ik zelf actief betrokken ben geweest”, licht Piek toe. “Zelf heb ik in het begin vooral heel veel beschreven van wat wij hadden, samen met veel vrijwilligers. Ik heb mij ook bezig gehouden met algemeen beleid voor de terreinen. Natuurbeheer werd in die periode ook planmatiger, elk terrein kreeg een soort einddoelplanning.” “Persoonlijk heb ik mij ook veel verdiept in de mogelijkheden van begrazing als beheermaatregel. In die dagen werd begrazing gezien als agrarische exploitatie. Schapenbegrazing op de heide werd gezien als verstoring. Bij zo’n kudde liep een hond en dat was slecht voor de korhoenders. Ik heb in Europa rondgetrokken en heb gezien dat bijna elk terreintype begraaasd werd. Sindsdien heb ik voor veel gebieden extensieve begrazing geadviseerd.”

Afbraak van natuurbeleid

In de periode 1991-2010, een periode van 'technocratisering' van het natuurbeheer (onder andere door de komst van het Programma Beheer), speelde Piek een belangrijke rol in de introductie van monitoringsmethoden. Voor Natuurmonumenten was het ook een periode van vermaatschappelijking. Piek: "Wij gingen meer samenwerken met boeren, en raakten betrokken bij zaken als Groen in en om de Stad en bij projecten waar natuur samengaat met bijvoorbeeld waterberging en kustverdediging." Ondanks deze vermaatschappelijking kwam Natuurmonumenten, onder andere door de doorgeslagen technocratisering, verder van de maatschappij af te staan en kreeg de vereniging te maken met een verlies aan leden. Tegelijkertijd trof een fikse bezuiniging de natuursector. Piek noemt de huidige fase dan ook 'afbraak natuurbeleid en herbezinning natuurbescherming'. "We willen dat mensen het inzicht weer krijgen dat het gebied waar ze wandelen, kan bestaan door de inzet van Natuurmonumenten. Ook richten we ons meer op verwondering en fascinatie voor de natuur. Eigenlijk waar Natuurmonumenten ooit om begonnen is. Ook is er een herbezinning als het om het beheer gaat. We zijn te veel op de vierkante meter op soorten gericht. We moeten heroverwegen of we dat willen voortzetten. En we willen naar een beheer dat minder gevoelig is voor geld, minder afhankelijk van subsidie."

Natuur niet te fixeren

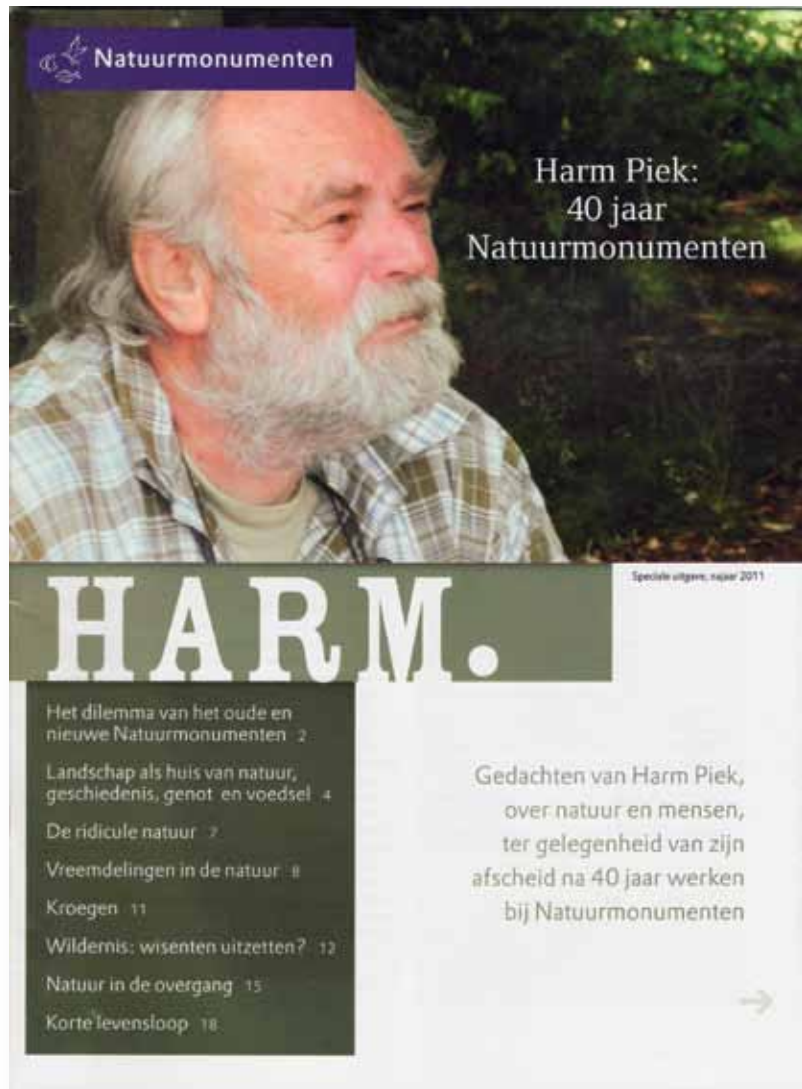
Een verandering in het denken over natuurbeheer waar Piek vooral voor pleit, is het loslaten van de idee om de natuur te fixeren. "We zijn ooit begonnen met het vaststellen van een einddoel. Maar de werkelijkheid is vaak anders. De houdbaarheid van een successiestadium in een heideveld of laagveen is niet zo groot als wij soms denken. Er is bijvoorbeeld een natuurlijke ontwikkeling van heide naar bos en verlanding van laagveen, met daarbinnen stadia waar bepaalde soorten bij horen. Sommige soorten verdwijnen omdat ze in het volgende stadium niet thuishoren. We moeten niet proberen die stadia te fixeren, dat doet geweld aan de werkelijkheid, namelijk successie, natuurlijke ontkalking, klimaatverandering, et cetera. We moeten ons daarom niet meer richten op natuurdoeltypen, maar op een successiereeks. Er zijn ook terreinen waar we niet meer moeten investeren in beheer, geen interne maatregelen meer, de natuur zijn gang laten gaan. Bij Nationaal Park Veluwezoom is dat al jaren het motto. Je weet niet altijd van tevoren wat er komt. Het is dan heel verleidelijk te zoeken naar referenties uit het verleden of geografische referenties elders in de wereld. Maar toch is de situatie nooit vergelijkbaar, dus het resultaat

zal ook anders zijn. Je kunt de Serengeti niet vergelijken met de Oostvaardersplassen. Ik zeg niet dat je er niet moet gaan kijken, je leert er wel veel over natuurlijke processen, maar je kunt het niet als blauwdruk gebruiken."

Verandering begeleiden

Piek heeft afgelopen veertig jaar veel zien veranderen. Hij durft geen voorspelling te doen hoe het natuurbeheer er over veertig jaar uit zal zien. "Dan hebben we weer nieuwe ideeën, mede onder invloed van maatschappelijke ontwikkelingen. Dan kun je beter de veranderingen goed begeleiden, dan je er met hand en tand tegen verzetten. Natuurbeheer heeft in alle opzichten meer het karakter van verandingsmanagement, dan van behoudsmanagement." <

redactie@vakbladnbl.nl

De glossy uitgegeven ter gelegenheid van zijn pensionering.